

Underlag för grundskoleförvaltningens styrning av grundsärskolans kompetensförsörjningsfrågor.

1. Inledning

Kompetensförsörjning är ett vitt begrepp som innefattar alla aktiviteter arbetsgivaren genomför för att säkra att verksamheten har tillgång till kompetens för såväl det dagliga utförandet av verksamheten som utvecklingen av densamma för att nå verksamhetens mål. Det handlar såväl om att skapa förutsättningar för att kunna attrahera och rekrytera medarbetare med erforderlig kompetens, introducera nyanställda medarbetare samt att utveckla kompetens och förutsättningar för befintliga medarbetare. Detta underlag utgör en vägledning i arbetet med att systematisera, prioritera och genomföra kompetensförsörjningsinsatser inom grundsärskolan på enhets- och huvudmannanivå.

Grundsärskolan är en egen skolform i årskurs 1-9 för elever som på grund av en intellektuell funktionsnedsättning eller en hjärnskada inte bedöms kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav. Grundsärskolan har egna kursplaner och betygskriterier. Eleverna läser antingen ämnen eller ämnesområden, eller en kombination av båda.

Elever som är mottagna i grundsärskolan får antingen sin undervisning i en grundsärskoleklass eller som integrerade i en grundskoleklass. Detta innebär att de kompetensförsörjande insatser som följer i denna plan omfattar samtlig personal som arbetar med målgruppen av elever oavsett fysiska placering.

För att bli behörig att undervisa i grundsärskolan måste man normalt ha en speciallärarexamen med inriktning mot utvecklingsstörning. Dessutom krävs en förskollärare- eller lärarexamen eller motsvarande. Den ämnes/ämnesområdes- och stadietillhörighet man har i sin grundlärarutbildning styr också ämnesbehörigheten i grundsärskolan.

2. Bakgrund

Svensk skola står inför stora utmaningar då det råder brist på legitimerade och behöriga lärare inom samtliga skol- och verksamhetsformer parallellt med att elevunderlaget ökar. Konstaterat faktum ställer krav på grundskoleförvaltningen så att den med erforderliga resurser tillser att riktade åtgärder kan planeras och genomföras på såväl kort som lång sikt med syfte att möta legitimationskravet 2028.

Enligt Skollagen kap 11 §2 ska grundskoleförvaltningen säkerställa att utbildningen i grundsärskolan ska:

- *ge elever med utvecklingsstörning en för dem anpassad utbildning som ger kunskaper och värden och utvecklar elevernas förmåga att tillägna sig dessa.*
- *utformas så att den bidrar till personlig utveckling, förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.*
- *främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.*

Den behörighetskartläggning som genomfördes 2020 visar att stadens grundsärskolor har 29 % behöriga speciallärare. Andelen utbildade lärare (inkl. speciallärare) är lägre än i grundskolan och det ses en högre behörighet inom inriktningen ämnesområden än ämnen. Den lägsta behörigheten återfinns inom praktiskt-estetiska ämnen. Det ses stora skillnader i behörighetsgrad mellan olika skolor och utbildningsområden. Det finns skolor som inte har några behöriga speciallärare alls och differensen mellan hur många elever det går per behörig speciallärare varierar mellan 7 och 17 stycken. För att få en klar bild över orsakerna till såväl hög som låg behörighet behöver det göras djupanalyser på skolnivå.

Medarbetare i grundsärskola har en hög sjukfrånvaro (12,6 % dec 2020) jämfört med medarbetare i förvaltningen (9,0 % dec 2020) och elevassistenternas frånvaro är högre än lärarnas. Det saknas uppgifter på orsakerna till den högre sjukfrånvaron men generellt är kompetens för uppdraget en viktig faktor för att inte drabbas av arbetsrelaterad ohälsa. Att stärka kompetensen inom grundsärskolan är därför av vikt för att främja medarbetarnas hälsa och öka närvaron inom verksamheten.

3. Syfte

Denna plan syftar till att ta fram strategier och ansvarsfördela aktiviteter som stärker grundsärskolans kompetensförsörjning på kort och lång sikt. Detta med syfte att skapa en likvärdig utbildning av hög kvalitet för grundsärskolans elever. Identifierade strategier, mål och aktiviteter ska integreras i förvaltningens övergripande systematiska kvalitetsarbete och verksamhetsplan för att därefter ansvarsfördelas ut till berörda avdelningar och enheter.

4. Mål och strategier

Målet med kompetensförsörjningsarbetet är att successivt höja såväl kompetens som behörighet hos de personalkategorier som arbetar med elever som läser i enlighet med grundsärskolans kursplan, vilket även inkluderar elevhälsans professioner. Syftet är att grundsärskolans elever får en likvärdig undervisning av god kvalitet.

För att uppnå målen för grundsärskolans kompetensförsörjning sätts fokus på två strategier var till aktiviteter knyts.

- Stärka kompetens hos medarbetare och chefer
- Säkra, bibehålla och attrahera kompetens

5. Organisering

”Samordningsgrupp grundsärskola” agerar styrgrupp i arbetet med grundsärskolans kompetensförsörjning. Styrgruppen leds av en utbildningschef som ansvarar för att lyfta erforderliga besluts- och resursfrågor samt information till förvaltningsledning. En operativ arbetsgrupp är sedan tidigare tillsatt och består av verksamhetsutvecklare från enheten för kvalitet och utveckling samt utvecklingsledare från kompetensförsörjningsenheten. Arbetsgruppen ansvarar för att samordna, följa upp och kommunicera kompetensförsörjningsinsatserna i underlaget för grundskoleförvaltningens styrning av grundsärskolans kompetensförsörjningsfrågor och rapporterar kontinuerligt till samordningsgruppen. Vid sidan av denna finns en referensgrupp med rektorer kallad ”Fokusgrupp kompetensförsörjning” som utgör länken till nätverket för grundsärskolans skollidare. Det finns också en rad samverkanspartners, bland annat Center för skolutveckling, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Göteborgs universitet och Göteborgsregionen (GR).

5.1 Ansvar och roller

Samtliga aktörer ansvarar för att omhänderta och synliggöra strategierna utifrån identifierade behov så att förutsättningar skapas för att höja verksamhetens kvalitet. Samtliga aktörer har också ett specifikt ansvar för att lyfta fram goda exempel och genom kollegialt lärande bygga beprövad erfarenhet.

Lärare i grundsärskolan och i grundskolan ansvarar för att undervisningen är av hög kvalitet och att varje elev erbjuds en god omsorg och en stimulerande lärmiljö som gynnar såväl elevens kunskapsmässiga som sociala utveckling. En god undervisning förutsätter att lärarna har och utvecklar ett gemensamt förhållningssätt och samsyn kring elevernas utveckling och lärande. Medarbetarna deltar kontinuerligt i dialog med rektor/biträdande rektor om såväl fungerande delar i verksamheten som om de områden som behöver stärkas och utvecklas.

Skolledare är väl insatta i de villkor som gäller för grundsärskolan och ansvarar för att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete på skolan och stöttar därmed lärarnas planering så att den inriktas mot uppdraget att stimulera elevernas utveckling och lärande. Det är rektor som skapar förutsättning för skolenhetens personal att samverka i ett kollegialt lärande och att de får ta del av kompetensförsörjningens olika delar såsom fortbildning och introduktion.

Utbildningschefer och/eller biträdande utbildningschefer är väl insatta i de villkor som gäller för de skol- och verksamhetsformer man ansvarar för. I dialog med rektorerna skapar man goda förutsättningar för grundsärskolornas verksamhet och utvecklingsarbete och möjliggör samverkan mellan rektorer och biträdande rektorer. Utbildningschefer för kontinuerligt en dialog med förvaltningsdirektören om verksamhetens styrkor och utvecklingsområden samt de förutsättningar som krävs för att verksamheten skall kunna bistå med den kompetens som behövs.

Förvaltningsledningen summerar identifierade utvecklingsområden och behov och för kontinuerligt fram dessa till grundskolenämnden. För att kunna uppfylla skolans kompensatoriska uppdrag och öka likvärdigheten har förvaltningsdirektören ett särskilt ansvar för att skapa förutsättningar för att rekrytera och behålla kompetenta rektorer och behöriga lärare i grundsärskolan samt att utbildningscheferna ges möjlighet att medverka i ett kollegialt lärande och erhålla erforderlig kompetensutveckling för att leda grundsärskolan.

Grundskolenämnden har det kompensatoriska uppdraget att utifrån ett hela staden perspektiv fördela resurser utifrån elevers olika förutsättningar och behov, så att likvärdighet uppstår.

6. Genomförande

6.1 Fortlöpande insatser

- 2019 startades ett lärande nätverk för skolledare i grundsärskolan med syftet att tillsammans utveckla det systematiska kvalitetsarbetet i stadens grundsärskolor.
- Under våren 2020 genomfördes en behörighetskartläggning på samtliga grundsärskolor med syftet att identifiera och prioritera insatser på kort och lång

sikt. En av grundskoleförvaltningens prioriterade satsningar är att skapa ekonomiska förutsättningar för lärare i grundsärskolan att utbilda sig till speciallärare med inriktning utvecklingsstörning och att öka takten för att högre behörighet inom grundsärskolan.

- 2020 tilldelades grundsärskolan ett kompetensförsörjningsanslag för att möjliggöra behörighetsgivande studier, vilket har fortlöpt sedan dess.
- 2019 startade grundskoleförvaltningen en elevassistentutbildning. Utbildningen riktar sig till elevassistenter i alla skol- och verksamhetsformer, men det ingår delar som särskilt berör grundsärskolan
- 2021 startades lärande mötesplatser för grundsärskolans lärare, ett forum för kollegialt lärande och kompetensutveckling. Fokusområden är ”Bedömning för lärande” och ”Att leda till lärande”.
- På uppdrag av nätverk för grundsärskolans skolledare har det under 2020-2022 genomförts kollegialt lärande och kompetensutvecklingsinsatser med fokus på ledarskap och bedömning, bl.a. inom ramen för lärarnas mötesplatser.
- 2022 startade en introduktionsutbildning för skolledare med ansvar för grundsärskola alt. grundskolor med integrerade elever.
- 2022 startade projektet ”Tillsammans för framtidens skola – rustad för olikheter” Projektet riktar sig till grundskolor med integrerade elever och syftar till att säkerställa en likvärdig undervisning av god kvalitet för integrerade elever genom ett verksamhetsnära stöd i form av utbildning och handledning.
- 2022 startade projektet ”Tidiga insatser och tillgängliga lärmiljöer”, vilket syftar till att stödja skolorna i arbetet med att anpassa och utveckla undervisning utifrån varje elevs förutsättningar och behov.
- Under 2022 startades pilotprojektet ”Kompletterande tjänster” inom grundsärskolan, vilket syftar till att stärka möjligheterna till en kvalificerad kompetenshöjning och en tydligare ansvarsfördelning.

6.2 Effekter av genomförda insatser

Grundskoleförvaltningen satsning på att stärka förutsättningarna för lärare att genomföra behörighetsgivande studier har resulterat i att antalet speciallärare med inriktning utvecklingsstörning har ökat från 31 läsåret 2015/16 till 39 stycken 2021/22. Sedan vårterminen 2021 har skolorna haft 42 unika lärare som deltagit och 2023 har skolenheterna sökt statsbidrag för 21 medarbetare för behörighetsgivande utbildning. Grundskoleförvaltningens elevassistentutbildning har varit i gång sedan 2020 och erbjuds modulvis löpande under året. Ungefär 300 av stadens elevassistenter har deltagit och utvärderingarna är positiva.

Skolledarnas nätverk utgör en viktig arena för skolformsspecifika utvecklingsområden och utvärderingar visar på att de upplever att innehållet är relevant och att nätverksträffarna upplevs som hjälpsamma i arbetet som skolledare. Bedömning har varit ett återkommande tema sedan nätverkets start och identifierade utvecklingsområden har

omhändertagits och hanterats löpande. Lärarnas mötesplatser har haft fokus på temat bedömning under två års tid och utvärderingarna påvisar att lärarna upplever att mötesplatserna ger dem möjligheter till kollegialt erfarenhetsutbyte som resulterar i nya perspektiv och ett fördjupat lärande. Introduktionsutbildningen har endast ägt rum vid två tillfällen så i dagsläget är det svårt att dra någon slutsats om dess nytta. Utvärdering av projektet ”Tillsammans för framtidens skola-rustad för olikheter” kommer ske i samband med projektets avslut, sommaren 2023.

6.3 Planerade insatser 2023-2024

Under 2023 kommer lärarnas mötesplatser lägga särskilt fokus på lärares ledarskap, hur lärare och arbetslag kan utvecklas och lära gemensamt. Genom att tydliggöra arbetskollegiets olika roller och ansvar och på så vis utveckla undervisningens kvalitet är intentionen att denna insats ska få en positiv inverkan på de olika yrkesgruppernas uppdrag och arbetsmiljö.

I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning framgår att kommunikation är ett grundläggande behov för oss människor. Kommunikation är även en grundläggande faktor för att elever ska kunna utvecklas och lära. För att skapa bästa möjliga förutsättningar för att alla elever ska ges möjlighet att ta del av lärande, undervisning och gemenskap under hela skoldagen har grundskoleförvaltningen startat ett projekt ”Tidiga insatser och tillgängliga lärmiljöer”. Projektet kommer att pågå fram till 2025 och flera av insatserna riktar sig till grundsärskolans elevkrets. Exempelvis kommer det att genomföras kompetensutveckling riktad till personal som arbetar inom grundsärskolans fritidshem. En utbildningsserie gällande kompletterande- och alternativ kommunikation (AKK) kommer att påbörjas ht-23 och pågå under ett års tid. Det kommer också göras satsningar på tillgängliga lärmiljöer, i form av digitala verktyg och multisensoriska hjälpmedel.

Stödjande modeller för uppföljning är ett behov som identifierats inom ramen för skolledarnas nätverk. Som ett led i detta kommer cirka hälften av stadens grundsärskolor att prova och troligtvis införa den så kallade MIRA modellen under 2023. Modellen är beprövad och ska stödja skolorna i att följa elevernas lärande och måluppfyllelse över tid samt bedöma elevernas kunskapsutveckling, såväl inom ämnen som ämnesområden, i förhållande till undervisningens kvalitet.

Sommaren 2024 får grundsärskolan en läsa-skriva-räkna-garanti vilket kommer att förarbetas under ht-23, bland annat genom kompetensutveckling. Inledningsvis kommer detta att ske inom ramen för skolledarnas nätverk, där planeringen påbörjas under våren 2023.

Under 2023 genomför förvaltningen ett pilotprojekt avseende elevassistenters arbetsmiljö. Piloten har till syfte att stärka arbetsplatsernas hälso- och arbetsmiljöarbete, de organisatoriska förutsättningarna och medarbetarnas upplevda hälsa. Förhoppningen är att kunna dra lärdomar som kan appliceras på andra grundsärskolor.

Utifrån stadsrevisionens granskning 2022 kommer en rad fortbildningsinsatser att behöva kompletteras i underlagets handlingsplan. Detta kommer att ske efter att nämndbeslut ägt rum våren 2023.

I [handlingsplanen](#) redogörs de specifika aktiviteter som förväntas fortlöpa och påbörjas under 2023-2024. Aktiviteterna inlemmas i grundskoleförvaltningens verksamhetsplan

och följs upp inom ramen för det ordinarie systematiska kvalitetsarbetet, i form av kvalitetsrapport och delårsrapport.

7. Utmaningar framåt

- För att såväl pågående som planerade insatser skall kunna fortlöpa över tid och ge en reell effekt på verksamhetens kvalitet krävs en långsiktighet avseende tilldelning av resurser för grundsärskolans kompetensförsörjning.
- För att kunna arbeta proaktivt behöver förvaltningen kartlägga och analysera orsakerna till den skiftande behörighetsgraden i stadens grundsärskolor. Genom att både få fatt i försvårade omständigheter och goda exempel ökar förvaltningens möjligheter att prioritera verkningsfulla insatser samt ge ett anpassat stöd utifrån skolornas olika förutsättningar och behov.
- Grundskoleförvaltningen behöver tillförsäkra att det finns likvärdiga förutsättningar för medarbetare att genomgå kompletterande behörighetsgivande studier till såväl speciallärare som grundlärare.
- Kompetensförsörjande aktiviteter tar tid i anspråk och kan riskera kontinuiteten i verksamheten. Andelen lärartimmar är generellt sett låg och kan under långvariga utbildningsinsatser minska ytterligare, vilket kan påverka undervisningens kvalitet.
- För att nå ökad behörighet behöver det utvecklas och erbjudas kurser/utbildningsstöd på olika nivåer och i differentierade former. Detta kräver en ökad omvärldsbevakning och vidgade samverkansarenor.
- Planerade kompetensutvecklingsinsatser behöver integreras i grundskoleförvaltningens övergripande systematiska kvalitetsarbete. Forum såsom ex. lärar- och rektorsakademi behöver utgöra naturliga plattformar för att stärka såväl lärares som rektorers kompetens kring grundsärskolans uppdrag, villkor och behov.
- I en konkurrenskraftig arbetsmarknad krävs incitament för att locka och säkerställa att lärare väljer att arbeta i grundsärskolan och på sikt investerar i en speciallärarutbildning. Grundsärskolans attraktivitet måste stärkas för att stå sig i konkurrens med övriga skolformer

8. Finansiering

Kompetensförsörjningsanslag, medel från omställningsfonden samt tilldelning från budget för grundsärskolans mötesplatser.

9. Referensgrupper

Nätverk för grundsärskolans skolledare samt fokusgrupp kompetensförsörjning.

10. Möjliga samverkanspartners

Göteborgs Universitet

Skolverket

Center för skolutveckling

Utbildningsförvaltningen

Specialpedagogiska skolmyndigheten

GR

Andra kommuner

11. Referenser

Grundskolenämndens verksamhetsplan 2020, 2021, 2022

Kvalitetsrapport Grundskoleförvaltningen 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021

SFS2018:1003.(u.d.)Skollagen. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtat från
<https://svenskförfattning.se/doc/20281303.html>

[Grundskoleförvaltningens riktlinje för tillgängliga lärmiljöer](#)

[Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete
samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning - Regeringen.se](#)